

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Contractu Et Sacramento Matrimonii

Bosco, Jean a

Lovanii, 1678

Concl. I. Puberum Sponsalia, etiam jurata, dissolvuntur mutuo ipsorum consensu; impuberum, non nisi post pubertatem, etiam consensu unius, statim, id, est intrà triduum, reclamantis, non ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73432)

SECTIO SECUNDA.

DE JURE DISSOLVENDI SPONSALIA.

1. Cause dissolvendi sponsalia ex Gloss. c. 5. de sponsal.

Variæ sunt causæ, ex quibus iplo facto dissolvuntur sponsalia, aut certè sponsis tribuitur jus ea dissolvendi. Pro his autem dantur tales versus in fine Gloss. cap. De illis. 5. de Sponsal.

Lepra superveniens, furor, Ordo, sanguis & abiens, Lesaque virginitas, membri damnum, minor ætas:

Ac hæresis lapsus, fideique remissio, prorsus Sponsos dissociant, & vota futura retractant.

Incipio ab ultima causa; Fideique remissio, & pro ea pono sequentem Conclusionem.

CONCLUSIO I.

Puberum Sponsalia, etiam jurata, dissolvuntur mutuo ipsorum consensu; impuberum, non nisi post pubertatem, etiam consensu unius, statim, id est, intra triduum, reclamantis, non expectata alterius pubertate.

2. Sponsalia puberum dissolvuntur mutuo consensu c. 2. de Reg. Jur.

Quod sponsalia puberum dissolvantur mutuo consensu, colligitur ex cap. 1. de Reg. Juris, sequentis tenoris: *Omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur.* Ubi Gloss. verb. *Omnis res. Possit,* inquit, exponi, id est, *omnis obligatio sive contractus, quod enim consensu contrahitur, contrariâ voluntate dissolvitur Cod. Quando li. ab emp. disced. l. 1.* Re quidem integrâ ab emptione & venditione utriusque partis consensu recedi potest. Etenim quod consensu contractum est, contrariæ voluntatis adminiculo dissolvitur. Et ff. de Reg. Juris l. 35. Nihil tam naturale est, quam eo genere quidquam dissolvere, quo colligatum est; idè verborum obligatio verbis tollitur: nudi consensûs obligatio, contrario consensu dissolvitur. Et Cod. de Act. & oblig. l. 5. Sicut initio libera potestas unicuique est habendi vel non habendi contractus, ita renuciare semel constitutæ obligationi, adversario non consentiente, nemo potest.

3. Fallit hoc in Matr. non in Ord. & Baptismo.

Fallit autem hæc regula (ut notat Gloss. ibidem) in Matrimonio, quod solo consensu contrahitur, 22. q. 2. Sufficit. sed solo dissensu non solvitur, 32. q. 7. Licite. Item in Ordine

& Baptismo; que Sacramenta semel habita nunquam amittuntur, 1. q. 1. Quod quidam & arg. 15. q. 7. Episcopus. Ita Gloss. Et ratio est; quia Matrimonium est contractus naturâ suâ indissolubilis. Porro Ordo & Baptismus imprimunt characterem indelebilem.

Sed nunquid etiam fallit hæc regula in sponsalibus? Minimè; quia sponsalia sunt contractus ex natura sua solubilis, sive contractus temporalis, qui juxta eandem Gloss. intelligitur per ly *Omnis res*: sic quippe proponit casum hujus regulæ: *Omnis res, id est, omnis obligatio temporalis per quascumque causas contrahitur &c.* Immo expressis verbis ponit casum hujus regulæ in sponsalibus: *Pone, inquit, casum in c. 2. supra de Sponsalibus.*

Quamquam propter illud cap. Aliqui doceant, esse illicitum mutuo consensu solvere sponsalia. Sic autem sonat: *Præterea hi, qui de Matrimonio contrahendo purè, & sine omni conditione fidem dederunt, commonendi sunt, & modis omnibus inducendi, ut præstitam fidem observent. Si autem se ad invicem admittere noluerint, ne forte deterius inde contingat, ut talem scilicet ducat, quam odio habet: videtur quòd admittar eorum, qui societatem interpositione fidei contrahunt, & postea eandem sibi remittunt, hoc possit in patientia tolerari.*

4. An sit illicitum solvere sponsalia mutuo consensu. Pars affirmans probatur ex c. 2. de Sponsal.

Ubi Gloss. verb. *In patientia tolerari*, sic ait: *Hoc idè dicit, quia ex quo non est processum ad Matrimonium, contrariâ voluntate accedente, possunt se invicem absolvere, ut videtur: quia Omnis res per quascumque causas nascitur &c., infra de Reg. Juris, Omnis res. & ff. de Reg. Juris: Nihil tam naturale, quia in tali casu sive præstita sive juramento, subintelligenda est conditio, scilicet si in eadem voluntate permanferint, arg. sup. de Jurejur. Quemadmodum. & 22. q. 2. Ne quis arbitretur. Hæc fuit opinio Tancredi dicentis, quòd hæc decretalis continebat jus commune. Hugo dicebat, & bene, quòd loquitur de comparativa permissione, ut infra. Qui clerici vel vo. ca. Veniens. quod & mihi videtur: & loquitur dispensative. Et hoc aperit indicant ista verba: hoc possit in patientia tolerari; ne deterius inde contingat: nam multa per patientiam toleramus &c. supra de Præbend. Cùm jam dudum: aliis de jure merito debent compelli, ut fidem sive juramentum servent. Hæc Gloss.*

Approbans, ut vides, opinionem Hugonis, & recedens ab opinione Tancredi; quam tamen communiter alii DD. sequuntur, & nos cum illis sequimur, dicentes, illam dissolu-

5. Opposita sententia Tancredi, est communis.

lutionem non solum esse validam, vel pro foro externo; sed etiam licitam, & in foro conscientie; estò nihil deterius contingeret, si Matrimonium, quod invicem promiserunt, etiam cum juramento, contraherent. Quippe hæc dissolutio, præsertim quando sponsalia non fuerunt juramento confirmata, neque jure naturali, neque positivo prohibetur; quamvis subinde posset esse signum alicujus inconstantie, & occasio multis obloquendi & murmurandi, quæ evitanda sunt, nisi adsit aliqua justa causa; nunquam tamen propterea talis dissolutio erit mortalis, nisi graviora mala prævideantur secutura, quæ charitas dicitur sub mortali esse præcavenda, quando commode id fieri potest.

6.
Explicatur
d. cap. 2.

Nec obstat cap. 2. mox allegatum; quia in jure aliquando dicitur illud tolerari, quod mallet jus, ob aliquam rationem, non fieri, quamvis non sit peccatum, si fiat. Et ita in præfenti mallet Pontifex, vitandæ inconstantie causâ in re tanti momenti, Matrimonium contrahi, quam à sponsalibus discedi mutato animo; atque idcirco prius admonendos & inducendos scribit, quam à sponsalibus discedant, quamvis non sit peccatum, nequidem veniale inconstantie, quando subest aliqua justa causa.

Colligo hanc explicationem ex eo, quod Pontifex afferat exemplum, desumptum ex contractu societatis, ibi: *Videtur quod ad instar* &c. jam autem certum est, socios remittentes societatem, contractam etiam interpositione fidei, nullo modo peccare.

7.
Tria obser-
vanda ex
Sanctio.
Primum.

Interim tria observat Sanchez lib. 1. disp. 52. n. 3. & seqq. Primum est, sæpe remissionem alterius, & maxime femine, non esse liberam; sed quia alter sponsus usqueadè invitè, & contra voluntatem, tantoque supercilio ostendit se velle perficere sponsalia, ut alter desperans se posse consequi, repugnans & reluctans morem gerat. Sæpe etiam timore mali exitus, quia videt alterum notabiliter reluctari, minasque & terrores incutere. Sæpe etiam importunis precibus, invitè extorquetur remissio; quæ omnia quoties involuntarii mixti causa sunt, minimè excusant remissione obtentâ: sicut nec in aliorum debitorum remissione (intellige quando hæc omnia forent simpliciter causa illius remissionis) secus autem esset, quando alter lubens assentitur, obicit tamen difficultates ad ineundum Matrimonium, & incommoda, quæ inde emergent, ut parentum repugnantiam, paupertatem &c. tunc enim remissio excusaret. Et quamvis sponsus fictè eam voluntatem ostenderet, quia nimirum propositum habet nullo modo assentiendi; si tamen exterius se paratum ostendat, si altera remittere nolit, tutum eum reddet remissio; quia libera fuit, & malum propositum, ani-

mo retentum, peccatum fuit in ordine ad Deum, injuriam autem nullam intulit: sicut aliorum debitorum remissio, ita obtenta, valida est. Hæc ille.

Observat 2. Sanchez; uno tantum relicto, quamvis hic liber non sit, alterum tamen immunem manere ab obligatione, eò quod prior sponsalibus renuntiaverit. Quod ego intelligo, nisi prior renuntiasset sub conditione, quod alter etiam renuntiaret; tunc enim, nisi & hic renuntiet, uterque, ut patet, manet obligatus.

Observat 3. tunc aliquem resilire à sponsalibus, quando nolendo contrahere, peccat mortaliter contra fidem sponsalium, sive sit certus aliquis terminus præfixus, sive non; ad eò quod tunc alterum liberum manere; quia frangenti fidem, fides servanda non est, de quo plura Concluf. sequenti.

Venio nunc ad sponsalia puberum, juramento firmata, quæ & ipsa, ut habet Concluf. dissolvuntur per mutuum consensum, saltem quando juramentum istud in favorem partis prælitum fuit; quia tunc juramentum tantum dirigitur in Deum, tanquam in restem promissionis homini factæ; quare remittente homine, remittit etiam ipse Deus; siquidem juramentum illud intrinsecè includit hanc conditionem; *Si alter, cui fit promissio, fuerit contentus*; patet, quia ipsa promissio includit talem conditionem, quippe non fit beneficium aut servitium invito; ergo etiam eandem conditionem includit juramentum, quod non additur hic, ut promissio aliter accipiatur, quam per se accipi solet; sed, ut eo modo intellecta, quo intelligi solet, non possit revocari; sed magis firmiter obliget propter auctoritatem Dei, tamquam testis promissionis factæ. Ergo sicuti in juramento sponsalium subintelligitur: *Si illa non fuerit fornicata*; ita etiam; *Si illa non condonaverit juramentum*; quæ enim ratio disparitatis?

Neque propterea erit de re falsa; quia eadente jure suo creditore, non fit falsa propositio de futuro, etiam si non impleatur, quia erat quoad hanc partem conditionalis; conditione autem non impletâ, conditionalis manet vera, etiam si nihil ponat in esse.

Rogas; an sufficiat condonatio tacita, an verò requiratur expressa? Respondet Suarez lib. 2. de Juram. c. 39. n. 1. cum Felino c. 1. de Jurejurando n. 6. sufficere tacitam; quia tacitum æquiparatur expresso, non solum in foro externo, sed etiam in interno, quando ex signo tacito sufficienter ostenditur consensus. Exemplum est; si filia receptâ dote, cum juramento renuntiavit bonis paternis, & postea in testamento instituat hæres, aut legataria; nam tunc licitè acceptat sine alia relaxatione juramenti, quia pater tacitè condonavit. Ita Suarez.

Qui

Qui eod. c. n. 2. ostendit, veram esse hanc doctrinam in juramento promissorio, in quo vel non fuit facta homini promissio, sed sola assertio de futuro; vel, licet fuerit facta, non fuit valida, nec induxit propriam obligationem promissionis, v. g. promissio solvendi usuras. Quia, inquit, etiam ubi juramentum confirmat tantum assertionem, illa assertio includit habitudinem ad eum, cui juramentum exhibetur, & involvit conditionem dandi vel faciendi hoc illi, si ipse voluerit, vel si non remiserit: ideo licet ille tunc non tollat directè obligationem, nec remittat illam directè, tollit tamen fundamentum ejus, & sic ipsa cessat. Hæc ille.

Sed quid si promissio jurata fiat Deo, ut ei, cui fit promissio, & propter ejus honorem principaliter, & nihilominus actus promissionis omnino sit in beneficium & utilitatem hominis; v. g. si quis, principaliter intuitu pietatis, juret sceminae pauperi, se eam ducturum? Sunt qui existimant, tunc sponsalia non dissolvi mutuo consensu; quia, inquit, tale juramentum æquivaleret voto, & per illud acquiritur jus Deo; privata autem persona non potest remittere jus Dei.

Pro hac sententia Multos citat Sanchez supra n. 7. & vocat eam probabilem; sed addit: ne tamen intelligas, velle hanc sententiam, ut sic jurans teneatur puellam nolentem ducere, hoc enim absurdissimum esset, cum Matrimonium ex mutuo consensu constet: sed mens ejus est, per remissionem promissionis alterius, non manere liberum jurantem, si adhuc remittens velit Matrimonium.

Et in hanc sententiam propendit Suarez supra n. 8. ubi sic ait: licet per puram remissionem debiti, absque repugnantia ad receptionem, tollatur obligatio justitiæ vel fidelitatis, orta ex promissione; tamen obligatio juramenti, quatenus respicit Deum, scilicet faciendi verum, quod sub testimonio Dei dictum est, non videtur auferri. Quia licet creditor remittat obligationem, nihilominus libenter acciperet rem promissam; ergo non obstante illâ remissione, potest jurans verum facere, quod juravit; ergo tenetur.

Item; tunc sufficienter impletur conditio, inclusa in tali juramento; nam hæc conditio solum est; Si alter sit contentus, & acceptare velit beneficium; quia solum hanc conditionem intrinsicè claudit ratio doni, aut gratiæ promissæ in utilitatem alicujus; non enim oportet, ut illam exigat tamquam debitam, sed satis est, quod sit paratus eam acceptare: in eo autem casu paratus est recipere, licet rem non exigat.

Unde hoc est probabilissimum & verum in juramentis de operibus pietatis erga proximos, quæ per modum votorum, & intuitu

Dei, vel solius misericordiæ ac pietatis fiunt: nam tunc non satis est, ut illi, quorum interest utilitas talium operum, dicant se remittere obligationem; sed oportet, quod nolint recipere, quod promissum vel juratum est. Tunc enim maximè urget ratio facta, præsertim quia, cum respectu illorum non sit orta obligatio, non habent obligationem, quam remittant; ipsum autem donum non possunt remittere, nisi nolendo illud accipere.

Secus verò est, quando juramentum est propriè promissorium, & spontè factum, justèque acceptatum ab homine, cui principaliter factum est; tunc enim sufficit remissio obligationis promissionis, quia si in principio non fuisset acceptata, id sufficeret: ergo per retractationem acceptationis, seu, quod idem est, per remissionem obligationis idem sequitur. Item; juramentum illud propriè & per se confirmat promissionem, & in virtute est de fidelitate illius servanda: eo ergo ipso, quod cessat obligatio fidelitatis, cessat etiam obligatio juramenti. Hucusque Suarez.

Sed quæro ego, ex illa promissione de operibus pietatis erga proximum, facta per modum voti, vel oritur aliqua obligatio respectu proximi, vel nulla: si nulla, ut videtur Suarez supponere, ibi: *Cum respectu illorum non sit orta obligatio*, non video quâ ratione dici posset, jurantem manere liberum, si proximus paratus est beneficium recipere, etsi illud nolit exigere tamquam debitum; & quid mirum, si nolit exigere tamquam debitum, cum non sit ipsi debitum, sed soli Deo? Vel si ipsi etiam debitum, quomodo non oritur ex illa promissione aliqua obligatio respectu proximi? Nonne debitum supponit obligationem respectu creditoris? Si autem oritur obligatio ex tali promissione respectu proximi; ergo proximus potest eam condonare, sicut alias obligationes condonat. Condonando autem quid aliud facit, quàm destruiere materiam seu subjectum juramenti? Quid ergo mirum, si cesset obligatio juramenti?

Certè Deus non videtur acceptare aliquod jus ex illa promissione jurata, nisi in quantum cedit in utilitatem hominis; sicut ergo quando juramentum præstitum fuit principaliter in utilitatem hominis, homo remittens obligationem promissionis, etiam censetur remittere obligationem juramenti, vel potius censetur obligatio juramenti cessare, quia destruitur ejus subjectum sive materia, quæ erat promissio; pari certè ratione in casu nostro, homo privatus, in cujus utilitatem cedit tota res promissa, condonans jus suum, quod accepit ad rem promissam, non directè remittit jus Dei, sed indirectè tantum, tollens materiam juramenti, quæ erat promissio. Eodem modo, quo parentes irritant aliqua

factum est per modum voti de operibus pietatis erga proximos:

secus, si est propriè promissorium, factum principaliter homini.

14. *Hæc doctrina expenditur.*

vota

vota filiorum; non enim illi directè remittuntur jus Dei, sed tantùm tollunt materiam, quâ sublatâ, necessariò ex consequenti tollitur jus Dei. Ergo similiter pars condonare potest sponsionem, in sui favorem factam, ac proinde juramentum.

15.
Sententia
Sanchez.

Hanc sententiam tenet Sanchez suprâ n. 8. cum Aliis, quos citat, eamque vocat probabilior. Et reverâ talis est, si intelligatur de promissione, quæ quidem principaliter fit Deo intuitu pietatis, secundariò tamen etiam homini, in cujus utilitatem cedit res promissa; v. g. si quis pauperi puellæ intuitu pietatis dicat: *Promitto Deo, me te ducturum in conjugem*, ipsaque promissionem acceptet; est talis promissio juramento firmata fuerit, probabilis equidem est, ea sponsalia dissolvi mutuo consensu, tamen si puella remittens jus suum, vellet Matrimonium; quia reverâ ex tali promissione, ad ipsam directâ, acquisivit puella verum jus, ac si ei principaliter & soli fuisset facta promissio; ergo sicut tunc, secundùm communem sententiam, per solam cessionem juris solvuntur sponsalia jurata, ita etiam, quando promissio principaliter facta est Deo; nam in utraque promissione involvitur hæc conditio: *Nisi ipsa cesserit jure suo*.

16.
Quid si
promissio
fiat soli Deo.

Sin autem promissio sic facta fuerit: *Promitto Deo, me ducturum in conjugem puellam pauperem*; cum tunc nullus cum aliquo homine in eatur contractus, sed tota promissio fiat Deo; pauper autem puella se habeat ut solum objectum, circa quod illa res promissa versari debeat, liquet profectò, quòd ex tali promissione nullum jus acquiratur puellæ pauperi, fortè præsentem & acceptantem illam promissionem, utpote quæ ipsi facta non est, sed soli Deo; unde tamen cedat jure suo quantum potest, alter non manet liber à juramento, quo illam promissionem confirmavit, quia non manet liber à voto, seu promissione Deo facta.

17.
Quid si fiat
juramentum
alicui de re,
quæ solum
cedit in honorem Dei.

Idem est; quando quis vovet Deo aliquam rem, quæ non cedit in utilitatem tertii, sed solum in Dei honorem, v. g. si voveat & juraret alicui, quia scit hoc ipsi placere, vel quia ipse hoc petit, se jejunaturum aut ingressurum Religionem &c. absque eo, quòd inde aliqua utilitas in alterum redundet; tale juramentum non relaxatur per eum, cui quis juravit; quia non est homo, cui facta est promissio, sed solus Deus; homo verò est quasi testis, seu incentivum promissionis.

Perinde est
sive utraque
pars juraverit,
sive una tantum.

Perinde autem videtur esse, sive utraque pars juraverit, sive una tantum, intuitu pietatis, dummodo, sicut dictum est, promissio jurata etiam directâ fuerit ad hominem & acceptata; quia non juratur nisi dependenter à consensu partis, adedque Deo non est acquisitum jus, nisi dependenter à consensu si-

ve à jure partis; illo itaque non subsistente, nequit quoque subsistere jus Dei. Sed hæc factis de sponsalibus puberum.

Porro de sponsalibus impuberum, in primis certum est, ea ante annos pubertatis, nequit quoque subsistere jus Dei. Sed hæc factis de sponsalibus puberum. 18. Sponsalia impuberum ante annos pubertatis non sunt soluta, nisi mutuo consensu, & 8. de spons. impub.

Porro de sponsalibus impuberum, in primis certum est, ea ante annos pubertatis, nequit quoque subsistere jus Dei. Sed hæc factis de sponsalibus puberum. 18. Sponsalia impuberum ante annos pubertatis non sunt soluta, nisi mutuo consensu, & 8. de spons. impub.

Porro de sponsalibus impuberum, in primis certum est, ea ante annos pubertatis, nequit quoque subsistere jus Dei. Sed hæc factis de sponsalibus puberum. 18. Sponsalia impuberum ante annos pubertatis non sunt soluta, nisi mutuo consensu, & 8. de spons. impub.

Aliqui, quos citat Sanchez disp. 5 r. n. 2. intelligunt hæc jura de solis infantium sponsalibus; sed contra communem Aliorum intellectum, qui probatur ex verbis juris generalibus: *Qui infra annos aptos Matrimonii sponsalia contrahunt*. Et infra in eodem jure dicitur: *Si vero alter istorum ad annos pubertatis pervenerit, cum infra eodem annos altero existerente, cum sponsalia contrahuntur*. Jam autem certum est, impuberes infra annos aptos Matrimonii, sive infra annos pubertatis existerent, & indubitatum, sponsalia infantium non valere; adedque posse semper resiliire, & audiendos esse, antequam ad annos Matrimonii aptos pervenerint; ergo, de illis non loquitur istud jus. Hinc Gloss. in casu positione: *Aliqui, inquit, infra nobiles annos constituti, majores 7. annis, contrahunt sponsalia*.

Nec audiendi, qui interpretantur hos textus de sponsalibus, non per ipsosmet impuberes, sed per alios ipsorum nomine contractis; quia nulla fit mentio in his textibus de aliis, sed tantum de impuberibus; neque ullum est verbum, ex quo colligatur talis interpretatio; ergo gratis conficta. Ut etiam sine fundamento intelliguntur de impuberibus; contrahere intendentes solum Matrimonium; cum enim illud invalidum fuerit defectu ætatis, nec valuerit ut sponsalia, defectu intentionis, possunt adepti pubertatem resiliire.

Respondeo; si nec valuerit ut sponsalia, nulla est ratio, quare non possint statim resiliire, sicut dictum est de infantibus. Fateor, possiet alicui videri d. cap. *A nobis*, locutum fuisse de iis impuberibus, qui Matrimonium

contraxerant, ibi: Qui infra annos nobiles Matrimonii nomine conjunguntur; sed quod illud Matrimonium non valuerit ut sponsalia, ex illo textu nullatenus colligitur. Immo Gloss. per ly Matrimonii, intelligit Matrimonium futurum, verb. Matrimonii nomine, dicens: Scilicet futuri, quia loquitur de sponsalibus supra cap. prox. Ubi clarè significat cap. De illis, quod est proximum, agere de sponsalibus de futuro.

His ergo interpretationibus rejectis, placeat communis intellectus de sponsalibus sive veris, sive præsumptis, sive per se contractis, sive per alios, quoties valida sunt.

Quare autem jus voluerit, impuberes sponfos, manere sponfos usque ad annos pubertatis; ratio, inquam est; ne ob debile iudicium passim contrahant, & resiliant. Hinc Gloss. cap. De illis, verb. Ulatenus audiendi: Propter, inquit, fragilitatem ætatis: Et est argumentum, quod impubes de eo, quod facit ante pubertatem, reclamare non valet; arg. 26. dist. De his. Et 20. q. 1. Illud. Et ff. de Negl. gest. Pomponius, Et arg. ad hoc ff. de Minoribus.

Sicuti etiam ob immaturum iudicium jus voluit, ne ita firma essent, quin eorum cuilibet, pubertatem adepto, resiliere liceret; cap. De illis, 7. de Despons. impub. ibi: Si verò alteruter istorum ad annos pubertatis pervenerit, infra eosdem annos altero existente, cum sponsalia contrahuntur: si is, qui minoris ætatis est, cum ad annos illos pervenerit, reclamaverit, nec in alterum voluerit consentire, iudicio Ecclesie poterunt ab invicem separari.

Ubi relinquitur in potestate Minoris, solvere sponsalia post pubertatem adeptam, adeoque consensu unius dissolvuntur, ut habet Conclus. etiam non expectatâ pubertate alterius, ut clarè (inquit Sanchez supra numero nono) videtur decidi dicto cap. De illis. verb. Si verò; & constat differentia inter illum, & versum ultimum; nam vers. Si verò, loquitur textus, quando is, qui tempore sponsalium erat impubes, factus pubes reclamat: at vers. ultimo, quando sponsalium tempore pubes erat, & reclamat, altero impubere existente.

Probatur etiam ratione; quia frustra expectatur eventus, cuius nullus est effectus, cap. Cum contingat, de Offic. delegati: ergo si prius factus pubes, potest altero pubertatem adepto, reclamare, poterit statim. Sic Glossa, sibi contraria, dicto cap. De illis, verb. Minoris. Ita Sanchez.

Audiamus Gloss. sibi contrariam. Verb. Cum sponsalia contrahuntur, sic ait: Id est,

altero existente infra annos pubertatis, sicut existebat, quando sponsalia contrahabantur: si alter perveniat ad ætatem, non est audiendus, si petat separari, sed expectabit quousque alter ad ætatem pervenerit. At verò verb. Minoris ætatis, ita scribit: Videtur quod in optione illius, qui ultimo ad ætatem pervenit, sit reclamare; Et in die, quod idem juris est de alio, quod potest reclamare, etiamsi minor vellet consentire: aliter non differret à sequenti vers.

Rogas, quis sit sequens versus? Mulier autem, que postquam annos nobiles attingit, ei, qui nondum ad annos aptos Matrimonii venerat nupsit. (Id est, secundum Gloss. ibi verb. Nupsit; sponsalia contraxit, quia Matrimonium contrahere non poterat) cum in eum semel consenserit, amplius non poterit dissentire: nisi ipse cui nupsit, postquam ad legitimam ætatem pervenerit, in eam suum negaverit præstare consensum.

Videamus nunc, si Gloss. sibi ipsi sit contraria. Non esse sibi ipsi contrariam rectè adverterit Covarruv. tomo primo de Sponsalibus, paginâ primâ, capite quinto, §. primo, numero secundo, ubi sic ait: In contractis sponsalibus à duobus impuberibus, is qui prius ad ætatem perfectam pervenit, non tenetur alium expectare, qui adhuc impubes est: sed poterit statim contradicere ac recedere ab sponsalibus, secundum communem; quam Abbas & Præpositus in dicto cap. De illis. colum. 2. sequuntur, & probatur: nam si hic potest dissentire, altero impubere ad pubertatem perveniente, non video, cur modo non possit contradicere, cum ipse jam sit ætatis perfectæ, licet Gloss. in dict. cap. De illis. verb. Cum sponsalia & sequent. teneat, hunc perfectam ætatem adeptum non posse dissentire, donec alter eandem perfectam ætatem habuerit. Hæc ille. Ergo secundum Covarr. Gloss. utroque verb. idem docet.

Nec obstant hæc verba: Et tu dic, quod idem juris est de alio, quod potest reclamare, etiamsi Minor vellet consentire; quippe intelligenda veniunt, postquam Minor, factus est Major; nam adhuc manet sufficiens differentia à sequenti versu, in quo dissolutio sponsalium conceditur soli impuberi, postquam pervenerit ad legitimam ætatem; nullatenus autem puberi, qui cum impubere contraxerat; quando enim impubes cum impubere contraxit, uterque potest dissolvere sponsalia, quando uterque pervenerit ad pubertatem; non autem antea, etsi unus ante alium pervenerit. Hæc videtur esse sententia Glossæ, sibi ipsi minimè contrariæ; tamen contra communem, ut notat Covar. supra.

P

Quod

24. Negat Covarr.

25. Occurrit Objectioni.

21. Verum errorum in illis.

Quare impuberis manere sponso usque ad annos pubertatis.

19. Aliqua ratione.

22. Sponsalia impuberis post pubertatem solvuntur.

23. Ratio.

23. Audiamus Gloss. sibi contrariam.

26.
An communis sententia opposita Glossa, clare decidatur ex d. c. 7.

Quod autem hæc communis sententia clare decidatur in dict. cap. *De illis*, ut videtur Sanchio supra, non puto; alioquin non est verisimile, quod Gloss. contrarium tenuisset. Ad limum ergo ex illo jure deducitur, per legitimam Consequentiam ex illo Antecedente: frustra expectatur eventus, cujus nullus est effectus: quod, licet non inveniam in illo cap. *Cum coningat*, citatum supra à Sanchio, tamen rationi consonum videtur. Cum ergo nullus sit effectus pubertatis alterius; nam potest eo invito, quia prior factus pubes erat, reclamare; frustra videtur expectari pubertatem alterius, ut ille, qui prior pubes factus fuerat, possit reclamare. Aliud foret, si non posset eo invito reclamare; sicuti in casu vers. sequentis, mulier pubes, quæ nupsit impuberi, non potest reclamare invito eo, cui nupsit, etiam postquam hic ad annos pubertatis pervenerit.

27.
Conclus. intelligenda est de sponsalibus impuberum ab utraque parte.

Instit. de Auctor. Tut. §. 1.

Sanchez.

28.
Impubes factus puber statim debet rescilire.

29.
Statim rescilire, qui rescilire intra triduum.

Porro statim rescilire, qui rescilire intra triduum; arg. leg. fin. Cod. de Errore Advoc. ibi: *Cum se presente neque cause palam ex continenti, id est, triduo proximo, contraxisset.* Et leg. fin. Cod. de Judic. ibi: *Illico autem, id est, intra triduum proximum.* Ergo voc.

qui intra triduum proximum rescilire seu re. l. 6a. C. clamat, rescilire seu reclamare ex continenti de Judic. & illico. Atque hoc esse necessarium, videtur significari cap. *De illis*, hisce verbis: *Cum ad annos illos pervenerit, reclamaverit.* Non ait jus: *Postquam ad annos illos pervenerit, sed; Cum*, id est, illico atque ad annos illos pervenerit, reclamaverit.

Ex quo ultimo verbo, infert Pontius Pontius, hic capite nono, numero quarto. Ergo si ad dissolvenda sponsalia requiritur reclamatio, satis erit ad firmitatem, non reclamare; adeoque non est necessarium ad firmitatem, ut expressè sponsalia ratificet; sed sufficit, quod non habeat dissensum, ut colligitur ex verbis sequentibus: *Nec in alterum volueris consentire.* Ergo ad dissolutionem requiritur dissenus, quo prior consensus moraliter perseverans, desinat ulterius perseverare.

Quæris à me; an sufficiat, si dissenferit ante pubertatem, & perseveraverit moraliter in illo dissenso post pubertatem, id est, si eum non revocaverit, est amplius ejus non recorderetur. Respondeo cum Sanchez supra numero decimo sexto, & Pontio numero quinto affirmative. Probat; quia idè ratificantur, & firma fiunt sponsalia, non reclamando in puncto pubertatis; quia eo ipso quod non reclamatur, videtur in ea voluntate persistere; arg. Reg. Jur. R. 43. de Reg. Juris in 6. *Qui tacet consentire videtur*; ergo multò magis in priori voluntate persistere. At quando impubes dissenferit, & amplius non mutat voluntatem, jam non in priori affectu videtur persistere, sed potius in priori dissenso; ergo tunc non inducitur tacitus consensus, sed potius tacitus dissenus.

Si dixeris; ille dissenus non fuit sufficiens, cum ante pubertatem fuerit; ergo cum factus pubes non reclamaverit, jam videntur sponsalia omnino firma manere. Respondeo; tali casu non dissolvi sponsalia ratione dissenus ante pubertatem, sed ratione perseverantiæ in illo post pubertatem. Sicut sponsalia firma manent, si non reclamatur, propter voluntatem præteritam moraliter permanentem post pubertatem.

Infer; ergo vanum & inutile est dicere, antea non dissolvi. Respondeo Negan. Consequent quia si ante pubertatem dissolverentur, possent tunc alia validè contrahi, & post dissensum illum, oporteret denudè illa contrahere, ut valida forent: jam autem, cum valida permaneant, si alia contrahantur, irrita sunt; & satis est, mutare voluntatem, sive retractare illum dissensum, ut voluntas censetur perseverare in priori con-

consensu; atque ita adveniente pubertate, sponsalia omnino firma & indissolubilia manent.

Sed dicit aliquis: quid si impubes toto tempore præcedenti perstitit in sponsalibus; at factus pubes, statim interiùs dissensit, nonnè saltem pro foro conscientie sponsalia erunt dissoluta? Multi apud Sanchez supra num. 17. dicunt, hanc reclamationem, de qua in d. cap. De illis, debere fieri coram Episcopo, vel ejus Vicario, & ipsis deficientibus, coram honestis personis, ut in appellatione contingit, juxta cap. fin. de Appell. sequentis tenoris: Si justus metus, quò minus appellaveris, te excusat, ad appellationis reparis beneficium convolvat: dummodo infra tempus, quo licite provocatur coram Judice, à quo appellasse volueras: vel si habere ipsius copiam requiveris, in presentia bonorum virorum protestatione super hoc proposita, causas appellationis duxeris exprimendas.

Sanchez nihilominus putat sufficere dissensum internum pro foro conscientie; nam idèd sponsalia manent firma, dum impubes, factus pubes, non reclamatur, quia tacite videtur consentire; sed in hoc casu nullus est tacitus consensus coram Deo, sed expressus dissensus; ergo non ratificantur. Hinc reclamatione illa coram Judice, videtur solum ad forum externum desiderari, ut Juxta pro dissolutione sententiam ferat, & sic intelligendi veniunt DD. qui reclamationem illam petunt.

Ego tamen, inquit Pontius supra, consequenter ad ea, quæ dixi supra isto lib. cap. 2. & etiam lib. 2. existimo non sufficere neque in foro externo, neque interno, quando ille dissensus non manifestatur per verba; valere enim diximus cum consensu ficto alios contractus, præter Matrimonium. Hæc ille.

Undè miror, Dicastillonem, qui cum Pontio docet, consensum fictum sufficere ad alios contractus, præter Matrimonium, nihilominus hic subscribere sententiam Sanchii, dicens numero 489. Perez disputatione nona, sectione secundâ, cum Sanchez rectè notasse, eum, qui factus pubes, licet exterius toto tempore præcedente perstitit in sententia; tamen statim atque factus est pubes, restitit interiùs, etsi exterius id non exprimat, manere liberum in foro conscientie (quidquid in contrarium dicat Basilus lib. 12. cap. 9. num. 5.) in nostro enim casu nullus est reverà consensus coram Deo, sed dissensus: forum autem externum tunc differt ab interno, quando ducitur falsa præsumptione, & in casu præsumit consentire, quia non reclamavit, cum tamen falsum sit consensisse, sed dissensisse potius: itaque tantum in foro externo censetur,

non statim reclamans contractum approbare. Ita Dicastillo.

Sed inconsequenter; cum num. 89. probabilis existimet, promissionem, factam sine interno animo se obligandi, obligare, dummodo exterius sufficienter significet animum internum se obligandi; tunc enim, inquit, promissio celebratur validè consensu debito, non consensu vero, id est, consensu, quem deberet habere, etiam si talem consensum non habeat. Subsumo ego; atqui in casu nostro non reclamans exterius, sufficienter significat exterius animum internum se obligandi; ergo &c.

Sibi itaque videtur contradicere Dicastillo, quando num. 489. docet cum Sanchez, sufficere dissensum merè internum. Nos autem, quia cum communi sententia docuimus Sect. præcedent. Conclus. 5. promissionem, factam sine interno animo se obligandi, non obligare, estd exterius sufficienter significet animum internum se obligandi; consequenter rectè dicimus cum Sanchio supra, in casu proposito sufficere dissensum merè internum, ut coram Deo seu in foro conscientie sponsalia non obligent.

Rogat aliquis: sed undè constat, quòd cap. De illis, & cap. A nobis, superius allegata, procedant etiam in foro conscientie, & non tantum in foro externo? Quippè ridiculum videtur, & rationi dissonum, asserere, valida esse impuberum sponsalia, & minimè obligare tempore, quo implenda sunt; ut vanus esset alius quilibet contractus, si toto tempore præcedenti validus esset, eo tamen, quo implendus esset, non obligaret, sed pro libitu partium posset rescindi. Et sanè nullus sponsalia contrahit, ut indè oriatur honestatis publicæ impedimentum, sed vera contrahendi Matrimonii obligatio.

Præterea Gloss. in cap. De illis. verb. Judio Ecclesie, in principio sic ait: Et ita patet, quòd sponsalia dissolvi debent judicio Ecclesie tantum, nisi fortius vinculum superveniat, puta Matrimonium cum alio, vel votum solenne; quia tunc ipso jure soluta sunt. Et in fine: Si, inquit, juramentum non intervenit in sponsalibus, non sunt in vim compellendi: quia in vita nuptie difficiles exitus consueverunt habere. Ubi apertè videtur sentire, tantum esse permissionem, & denegari compulsionem timore infelicitis exitus. Et hoc manifestè videntur sonare illa verba textus. Si... reclamaverit, nec in alterum voluerit consentire; quasi dicat; si rebelles fuerint, permittitur eis separatio.

Propter hæc argumenta Aliqui apud Sanchez supra n. 18. docent; jura, concedentia impuberibus, adeptà pubertate, posse à sponsa-

36. sed inconsequenter.

37. An jura prælegata procedant etiam in foro conscientie.

38. Affirmat Sanchez, & probat Primò

libus antea initis resilire, loqui permittive, & in foro externo. Contrarium docet Sanchez ibi n. 19. & probat; quia si esset solum permittio, prius monendus esset resiliens, ut dicitur cap. *Ex litteris*, 2. & c. *Requisitum*, de Sponsalibus. Præterea: quia hoc concessit jus, ut immaturo puerorum iudicio consulere, ne tanto vinculo indissolubiliter obligari possint, sed non satis consultum esset solâ permissione; peccarent enim lethaliter resiliendo. Tandem: quia eodem pacto consuluit jus pueris circa sponsalia, quo circa vota; sed hæc licet valida sint, possunt ex solo patris vel tutoris consensu cassari in utroque foro; ergo similiter sponsalia impuberum possunt in utroque foro dissolvi, ipsis impuberibus, pubertatem adeptis, dissentientibus. Ita Sanchez.

Secundò.

Tertiò.

39.
Resp. ad arg.
in opposi-
tum.

Ad 1. autem argumentum in oppositum responderetur: Ille contractus sponsalium habet hunc effectum, ut toto tempore, præcedenti ante pubertatem, omnino obliget, & impediatur alia sponsalia contrahi valide, & faciat oriri impedimentum publicæ honestatis; nec datur omnimoda libertas post pubertatem, sed tantum statim. Sicut non est vanum impuberis votum, quamvis ad libitum possit à patre, vel à tutore irritari. Non ergo propter solum impedimentum publicæ honestatis contrahuntur hæc sponsalia; sed etiam propter obligationem contrahendi Matrimonium, quamvis hæc obligatio sit solubilis statim post pubertatem.

Ad Glossam dico; eam non favere illi sententiæ; nam quod ait: *Sponsalia dissolvi debent iudicio Ecclesiæ tantum*, per hoc non significat, ipsos sponsos non posse dissolvere sponsalia; sed quod in foro externo ad Ecclesiæ iudicium, & non ad iudicium sæculare pertineat hæc dissolutio, seu potius declaratio dissolutionis, prius factæ per reclamationem internam sponsi. Porro in fine loquitur indifferenter de impuberibus & puberibus; quia (inquit Sanchez supra n. 20.) in ea est opinio, ut ad nulla sponsalia etiam puberes cogendi sint, nisi iuramento firmentur. Itaque sententia Sanchii apparet nobis probabilior, & tuta in praxi.

40.

An sponsalia
impuberum
firmentur
iuramento?
Affirmans
Sanchez &
Dicastillo, ex
cap. 10 de
Sponsal.

Restat una quaestio; utrum sponsalia impuberum ita firmentur iuramento, ut neutri pubertatem adepti liceat resilire. Sanchez supra n. 22. amplectitur sententiam affirmativam, tamquam multò probabilior, citatis pro ea pluribus Auctoribus, quos sequitur Dicastillo supra n. 494. Probat ex cap. 10. de Sponsal. *Ex litteris Silvani Episcopi accepimus, quod cum duo nobiles viri sui Episcopatus G. scilicet de Monstra, & B. filios & filias & impubescentes haberent, inter se convenerunt, quod eos ad invicem Matrimonio copularent: & hoc tam patres, quam filii, sub iura-*

mento se promissere facturos: inter quos siquidem G. filiam alterius consentiente patre, se iuravit ducere in uxorem: quo volente ad alia vota migrare, eum Episcopus compellere voluit, ut quod iuraverat adimpleret: Et infra: Quia igitur prædicto G. periculosum est, contra iuramentum venire: Fraternitati tuæ mandamus, quatenus si hoc tibi constiterit, eum moneas: et si non acquieverit moniti, Ecclesiastica censurâ compellas ut ipsam (nisi rationabilis causa obsterit) in uxorem recipiat, & maritali affectione pertractet. Ubi ex præse dicitur, impuberes iurantes sponsalia, cogendos esse ea perficere.

Præterea; quia quamvis de aliis impuberum contractibus non constet inter DD. firmentur iuramento, nec ne; id tamen provenit, quia seculo iuramento invalidi erant; cum ergo sponsalia impuberum, seculo iuramento, valida sint, licet dissolubilia; dicendum est, iuramentum adiectum ea confirmare, indissolubiliaque reddere.

Nihilominus oppositam sententiam (quam Sanchez n. 21. asserit probabilem) docet Pontius supra n. 8. vocans eam longè probabilior. Inducor, inquit ille, hæc manifestâ ratione. Quia iuramentum sequitur naturam obligationis, cui adiungitur; sed sponsalia impuberum iure communi dissolvuntur, altero eorum reclamante, cum ad pubertatem pervenerit: ergo idem etiam est, quamvis iuramentum accedat. Ut enim dicamus alium effectum habere iuramentum, deberet esse in hoc specialis juris dispositio, quæ non est.

Sed hoc negat Sanchez n. 26. existimans cap. *Ex litteris*, id specialiter disponere. Contrarium conatur ostendere Pontius ex ipso Sanchio: Si (inquit Basil.) ut iuramentum eam vim haberet, deberet fieri à proximis pubertati: si eo tempore malitia supplebat ætatem, jam erant sponsalia omnino firma, & non erant sponsalia impuberum. Constat manifestè; quia si proximi sunt pubertati, quando malitia supplet ætatem, possunt valide contrahere Matrimonium; multò à fortiori possunt valida omnino inire sponsalia. Ergo si eo tempore iuraverunt, non conficitur sponsalia impuberum confirmata fuisse illo iuramento, sed puberum, cum malitia suppleret ætatem; & ex consequenti, ex eo, ad probandum sponsalia impuberum iuramento confirmari, non rectè sumitur argumentum. Hæc ille. Quæ ut melius intel-

Nota, quod ait Sanchez n. 23. hoc iuramentum, ut firmet sponsalia, præstandum est ab impuberibus doli incapibus. Et si quas; quando sint doli capaces? Respondet numero 24. quoad hunc effectum dici doli incapaces, quando ita proximi pubertati sunt, ut intellectum & discretionem habeant, ad

ad firma omnino & irrevocabilia reddenda sponsalia.

Quæris rursum; quando dicantur pubertati proximi? Docent Aliqui, tunc esse, quando malculus excedit decimum & dimidium annum, foemina verò nonum & dimidium. Sanchez autem credit, hoc potius arbitrio Judicis relinquendum esse; quod Judicis arbitrium circa puerum & foeminam, non excedentes dictam ætatem, ut judicet proximos esse pubertati, maximis conjecturis, & cautissimè & ràdè duci debet, post eam verò ætatem non tam vehementes conjecturæ desiderantur. Ita Sanchez.

Jam autem aliud est, malitiam supplere ætatem; aliud verò, impuberes esse proximos pubertati; nam ut malitia suppleat ætatem in impuberibus, requiritur, ut impuberes habeant potentiam generandi; porro fieri potest, quòd habeant potentiam generandi, etsi non sint pubertati proximi; & vice versâ, possunt esse pubertati proximi, tamen non habeant potentiam generandi; unde ut Matrimonium impuberum valeat, jus non tantum considerat potentiam generandi, ut suo loco videbimus; sed etiam tempus proximum pubertati, id est, prudentiam & discretionem ad intelligendum contractum Matrimonii, & ejus obligationem; hæc autem prudentia & discretio possunt præcedere potentiam generandi.

Itaque Sanchez, ad hoc, ut juramentum confirmet sponsalia impuberum, non requirit potentiam generandi, necessariam ad contrahendum validè Matrimonium; sed solum, ut impuberes sint doli capaces, id est, ita pubertati proximi, ut habeant sufficientem prudentiam & discretionem, ad firma omnino & irrevocabilia reddenda sponsalia per juramentum.

Ex his facilè rejicitur fundamentum Ponticii, supra relatum, & aliud, quod subjicit hinc verbis: Deindè dico cum Cujacio in dict. cap. illud intelligi de proximis pubertati: vocat enim, *Impubescentes*, hoc est, ut inquit Cujacius, *Imolescentes*, & propè puberes, *Molli jam incipientes impubescere veste*, ut Lucretius loquitur. Sponsalia igitur illa valebant, quasi facta inter eos, qui proximè accedebant ad pubertatem; & ita illa non fuerunt impuberum sponsalia, sed puberum; & ideo compellitur implere, qui resiliere voluit. Ita Ponticius.

Sed, sicut dixi, facile rejicitur utrumque argumentum; nam fieri potest, ut aliqui sint proximi pubertati, qui tamen nondum habent potentiam generandi, & ideo nequeunt validè contrahere Matrimonium, ac proinde sponsalia eorum verè sunt & dici debent sponsalia impuberum.

Præterea; quod attinet ad illam vocem

Impubescentes, potius (inquit Dicastillo supra n. 496.) illis obest; quia est verbum inchoativum, sicut *frigesco*, & significat initium, non finem impubertatis; cumque impubertas incipiat à septennio usque ad 14. quia usque ad septennium fuit infantia, postea est impubertas, postea pubertas; impubescentia initium erit pueritiæ, non finis proximus adolescentiæ seu pubertati. Sed hæc levia sunt. Ideo dicunt, debere intelligi proximos, quia dicuntur cogendi censuris, quod non habet locum in iis, qui procul sunt à pubertate. Rejicitur tamen facile; quia hoc solum probat, quòd tunc, quando coguntur censuris, sint proximi pubertati; non verò, quando juraverunt. Immo indè probamus, non posse resiliere; quia alioquin, etiamsi essent in pubertate, potuissent statim reclamare, si juramentum non præcessisset; ergo juramentum obstabat. Hæc ille.

Sed, meo judicio, non adeò bene; Inam si impubescentia in illo jure significat initium pueritiæ, ergo & sponsalia, de quibus ibi loquitur jus, contracta fuerunt in initio pueritiæ, & per consequens in initio pueritiæ jurata; nullo enim verbo indicatur, quòd alio tempore juraverint, quam contraxerint; sed, secundum eundem Auctorem n. 497. juramentum præstitum in initio pueritiæ non firmat sponsalia; ergo vel malè hic Auctor explicat impubescentiam, vel ex illo jure non bene probatur, impuberes non posse resiliere à sponsalibus juratis, postquam pervenerint ad pubertatem; saltem non probatur, sponsalia illa firmari juramento.

Quod addo; quia putat Sanchez supra n. 25. ubi puer non esset ita doli capax, ut ejus juramentum confirmaret sponsalia, adhuc indigere relaxatione juramenti: cum enim, inquit, usum rationis habeat, obligari Deo potuit, ea tamen facilè concedenda est ab Episcopo, ob ætatis imbecillitatem.

Sed nec hæc doctrina placet Pontio supra: Si, inquit ille, sponsalia verè impuberum non confirmantur juramento, & alter eorum resiliere velit post pubertatem, nullâ indiget relaxatione juramenti. In quo non rectè loquitur Tho. Sanchez dict. n. 25. Quia cum ablatâ materiâ promissionis sponsalitiæ, auferatur etiam obligatio juramenti, nullâ opus est relaxatione, altero renuente. Ita Ponticius.

Si dixeris; contrarium statuitur in dict. cap. *Ex literis*. Respondetur; unde constat? Quippe non loquitur de juramento, cujus relaxatio facilè concedenda est ab Episcopo; sed de juramento, propter quòd, resiliens à sponsalibus, censurâ Ecclesiasticâ compellendus est.

Audiamus Glossam verb. *Quam filii sub juramento*. *Isti*, inquit, *erant impuberes, unde non tenuit juramentum*, 22. q. 5. Parvuli. &

Quid hic significet by Impubescentes, ex Dicast.

47. Reprobatur ejus doctrina.

Putat Sanchez juramentum istud esse non firmet sponsalia, indigere tamen relaxatione. Non placet Pontio.

48. Objectione solvitur.

cap. Pueri, & §. 9. 3. c. 1. Sed illa intelliguntur cum ad testimonium perhibendum inducuntur, sed alias si sint doli capaces, bene tenet iuramentum, infra de Delict. Puer. Pueris. Ubi Gloss. per impuberes, doli capaces, intelligit eos, qui rationis usu gaudent, nempe post septennium; ut patet ex eadem Gloss. in d. cap. Pueris, verb. Grandiusculis. Id est, doli capaces, videlicet 7. ann. tales enim & mentiri, & verum dicere, & confiteri, & negare possunt, ut dicit August. in Epist. ad Renatum Episcopum.

49. Aliqui existimant cap. Ex literis, intelligendum esse de impubere, qui post pubertatem non statim reclamaverat, & sic nihil obest sententiæ Poncii. Sed Sanchio supra n. 22. id abique fundamento ad libitumque videtur dictum.

Contra, inquis; fundamentum est, ne jura, quæ absolute dicunt sponsalia dissolvi per reclamationem unius; similiter jura, quæ dicunt, iuramentum sequi naturam contractus; ne, inquam, hæc jura corrigantur, quæ correctio vitanda quantum commodè fieri potest; jam autem commodè sic potest intelligi cap. Ex literis, ut nulla sequatur correctio illorum jurium.

50. Respondeo; hoc est quod queritur, & videtur quod non possit commodè sic explicari; quia alioquin non debuisset facere vim in adjuncto iuramento, ibi: Quia igitur prædicto G. periculosum est contra suum iuramentum venire &c. Nam et si iuramentum non intervenisset, equidem compellendus fuisset censurâ Ecclesiasticâ; quippe ex eo tempore, quo post pubertatem non reclamaverat, jam facta erant sponsalia puberum, ad quæ servanda, injustè resistens per censuram Ecclesiasticam compellendus est à Judice, etiam secluso iuramento, ut cum communi diximus Conclus. 1. quamvis non desint, qui contrarium sustineant.

Ecce benigne Lector fundamenta utriusque sententiæ probabilis, tu diligentius ea excute; & considera, quæ hic & nunc tutior sit in praxi, eamque sequere, & liber eris ab omni peccato. Hic ergo sit finis hujus Conclus. Sequitur

CONCLUSIO II.

Elapso termino præfixo adimplentioni Sponsalium, aliquando expirat eorum obligatio, aliquando non.

51. Duplex modus adjiciendi obligationi, 1. ad finiendam illam, 2. ad accelerandam adimplentionem ejus, & ne

ultra illum terminum differatur. Exemplum primi modi est, terminus præfixus lectioni Horarum Canonicarum; obligatio quippe legendi horas Canonicas finitur cum ipso die, sive culpabiliter, sive inculpabiliter omitantur. Exemplum 2. modi est, obligatio confitendi & communicandi semel in anno; hæc quippe, ut suo loco vidimus, non finitur cum anno, secundum probabilem sententiam; sed tempus illud ab Ecclesia præfixum est, ne diutius differatur ejus adimpletio. Idem est de satisfactione sacramentali, quæ à Confessario alligatur certo tempore, ut constat ex dictis Disput. 7. Sect. 17. Conclus. 11.

Itaque contractui sponsalicio adjici potest terminus duplici modo, 1. ad eum finiendum, 2. ad Matrimonium accelerandum, sive ne ultra terminum præfixum Matrimonium differatur: nam ut rectè Reg. Juris 85. de Reg. Juris in 6. Contractus ex conventionem legem accipere dignoscuntur, & Lex 23. ff. eod. Contractus quidam dolum malum damtaxat recipiunt: quidam dolum & culpam; dolum tantum, depositum & precarium; dolum & culpam, mandatam, commodatum, venditum &c. Sed hæc ita, nisi si quid nominatim convenit vel plus vel minus in singulis contractibus; nam hoc servabitur, quod initio convenit; legem enim contractus (alias, contractus) dedit.

Si ergo initio conveniat inter sponfos, ut terminus præfiguratur 1. modo, dicimus eo elapso expirare obligationem illorum sponsalium sive culpabiliter, sive inculpabiliter non contrahatur Matrimonium, etiam quando unus tantum fuit in mora; quamvis hic possit obligari, ratione damni secuti ex injusta omissione contractus, & ira per accidens aut quasi per resultantiam, ad Matrimonium contrahendum, si alio modo damnium illatum non possit reparare. Sin autem terminus præfixus fuerit à sponso 2. modo, liquet profectò, elapso termino adhuc esse obligationem Matrimonium contrahendi, obligationem, inquam, per se & propriam ex priori contractu, sive culpabiliter, sive inculpabiliter Matrimonium intra terminum præfixum non fuerit contractum.

Sicuti si quis pecuniam mutuo acceperit, reddendam tali die, si non reddat seu culpabiliter, seu inculpabiliter, non liberatur suâ obligatione, immò ultra obligationem reddendi pecuniam, incurrit obligationem restituendi omne damnum, quod mutuans inde incurrit, si ipse fuerit in mora solvendi pecuniam. Ita ergo in præfenti, præter obligationem contrahendi Matrimonium; ille, qui est in mora, tenetur de damno, secuto ex non adimplentione sponsalium tempore præfixo.

Porrò de 1. modo intelligitur cap. Sicut, 22. de Sponf. ibi: Postulationi tuæ taliter respondet.